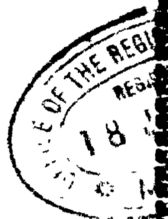
శ్రీ
కుమారనీతిరత్నావళి.

KUMARA NEETHI RATHNAVALI.

A desideratum supplied
for youths in general to train them
to become good, healthy, loyal and useful citizens

BY

I. Parthasarathi Chetty
Auther of "Sathya Vijayam" &c. &c.

NELLORE

PRINTED AT THE ARYAN PRESS

1909

PRICE Rs. 0--1--6

కుమారనీతిరత్నావళి

PREFACE.

27th November 1909.
NELLORE.

The first part of 'Kumára sathakam' published some months ago, having been recognised as the best suited for infants in the Primary classes, a second part of it for Secondary classes entitled "**Kumara Neethi Rathnavali,**" is now published with anticipation of the same kind of indulgent reception now so readily and widely accorded to the first part.

Most of the verses are fully illustrated with apt similes from nature so that the morals contained in them may be well impressed on the minds of the young readers.

Many verses are included which speak very disparagingly of mis-directed charity, caste distinction, orthodoxy, sectarian animosities conceited Priesthood, and the like which are pre-eminently responsible for the present social degeneration of the country and of which the fiery patriot on the platform is quite oblivious in his perorations for a larger share in the administration of the country.

This booklet contains also stray verses tending to chill the fire of false patriotism in our youths, to make their hearts glow with an unbiassed love for every thing great, whether foreign or native, and to kindle in them a spirit of devotion to God and of loyalty to the Sovereign.

Hygienic principles have not been left out of sight.

In short this booklet is an humble attempt to train the young to become good, healthy, loyal and useful citizens.

The verses are arranged under their respective headings.

I. Parthasarathy Chetty.

శ్రీరస్తు.

కుమారనీతిరత్నావళి.

కందములు.

శ్రీకరుఁడు, సర్వలోకవ । శీకరుఁ, డాద్యుఁడు, దయార్ద్రచేతస్కుఁడు, సు
శ్లోకుఁడు, దేవుఁ డిచ్చుత । నీ కాయువు ధీశరీరనియతిఁ; గుమారా. 1

-* జననీ జనకులు. *-

నినునవమాసంబులు గడు । పుననిడి, కని, పాలొసంగి, పాలుపారిడి ప్రీ
తిని, యెత్తి పెంచి సాఁకిన । జననిని మది నెపుడు మఱవఁ జనదు; కుమారా. 2

నినుఁబడసి, యన్నవస్త్రము । లనునిత్యము నొసంగి, వత్సలత నారసి, వి
ద్యనుగఱపి, పెంచి సాఁకిన, । జనకుని మది నెపుడు మఱవఁ జనదు; కుమారా. 3

నినుఁబడయ నెన్ని వ్రతములు । పొనరించిరొ, యెన్ని కష్టముల పాలైరో
నినుఁబడసి పెనుప, జననీ । జనకుల ఋణమీఁగలేవు జగతిఁ; గుమారా.

తలిదండ్రులకెనయౌ మఱి । చెలులాప్తులు బంధుజనులు క్షితిపై? రసవ
త్ఫలశాకాములఁ గుడిచినఁ । గలుగునె యన్నంబుతిన్న కరణి? కుమారా. 5

హితులను సఖులను బాంధవ । తతులనుబడయంగవచ్చుఁ దక్కసంపదచే,
క్షితి నెంతసేని మాతా । పితలనుబడయఁగఁ గలవె ప్రీతిఁ! గుమారా. 6

జననీజనకులు కంటికిఁ । గనఁబడు దైవములు, వారిఁ గనుఁగొనుచు, భ
క్తిని శుశ్రూషాపూజలఁ । దనుపుము, సకలార్థసిద్ధి దనరుఁ; గుమారా. 7

—* గురువు. *—

తలిదండ్రులరీతిఁ, గడు । వెలసెడు సంప్రీతి నీకు విద్యాబుద్ధుల్
గలుగఁగనేర్పెడునొజ్జలఁ । దలఁపుము సద్భక్తి సంతతంబుఁ; గుమారా. 8

—* దైవము. *—

నీవువసించెడిగృహముఁ । గావించినశిల్పిపగిదిఁ గనఁబడుజగమున్
తేవసృజించినవాఁడే । దేవుండాతని స్మరింపు దినముఁ; గుమారా. 9

తరణిసుధాంశులు వెలుఁగఁగ, । శరదములుగురియ, నదులు జలనిధిఁ జేరన్,
ధర పండ, నీజగంబున్ । విరచించిన దేవుఁదలఁచి వేఁడు; గుమారా. 10

వనమున మొలిచెడిపచ్చికఁ । దిని, నీరున్ద్రావి, పసులు తీయని పాలన్
మనకిచ్చుచున్నవాహా! । కనన బ్రము దైవసృష్టి గాదె! కుమారా. 11

అరయఁ, వటబీజ మెంతో, । బరువడి దానను జనించి పఱపైపావై
పెరుఁగుతరు వెంతొ, ఆహా! । కరమబ్రము దైవసృష్టి గాదె! కుమారా. 12

తినన న్నంబును, మఱిత్రా । గను నీరున్, బండ నిరవుఁ, గల్పించిన దే
వుని యప్రమేయమహిమన్, । మనమునఁ గీర్తింపు, రేపుమాపుఁ; గుమారా. 13

తల్లిదండ్రి గురువు దైవముఁ । దలఁపని యాబాలిశుండు దారుణగవానో
పలుకులితజనుఁడై వృథ । పాలుపడి రొంటికిని గాక పాలియుఁ; గుమారా. 14

—* విద్య. *—

చిననాఁడె విద్య నేర్చినఁ । బనువడు, లేకున్నఁబట్టు వడదడిపిదపన్,
విను, చాయ గ్రొత్తవలువకుఁ । బనుపడుగతిఁ బాఁతకొట్లు పట్టుఁ? గుమారా. 15

ఉన్నపదార్థముఁ గానఁడు । కన్నవనిజవిహితపథముఁ గానఁడు, కట్టా
కన్నులుగలిగియుఁ జదువని । యన్నరుఁ, డంధుండు గాఁడె యతఁడు? కుమారా. 16

చదివినఁ, బ్రజ్ఞావైభవ । మొదవున్, సఖిలాగమైక దృష్టియుఁ బొదలున్,
సదసద్వివేక మొదవున్, । జదువున కిలఁగలదె యొకటిసాటి? కుమారా. 17

దొరకదు దొంగకుఁ, జిక్కదు । ధరణీపతి, కిరియుదగ్నిఁ, దడియదునీటన్
బరికింప, ద్రవ్యమిదియేన్ । ధరవిద్యకుసాటిచెప్పఁ దగునె? కుమారా. 18

లోపలవెలుపలఁదమమున్ । బాపును, రేఁబవలువెలుఁగు, వాత్యాహతిచే
రూపాఱదెపుడు, విద్యా । దీపము, తద్దీప్తిగలుగఁదివురు; కుమారా. 19

వినయంబుఁదార్చు, నాగవ । మొనగూర్చు, ధనంబుఁజేర్చు, నాగిధరత్రపథం
బునఁదేర్చు, సుఖముఁగూర్చున్ । ఘనవిద్యకసాధ్యమొకటి గలదె! కుమారా. 20

కనకమణీభూషాదులు । ధనమున్నన్ గలుగు, ధనముదలఁగినఁదొలఁగున్
దనువున్నఁదనుకవిద్యా । ఘనభూషయలంకరించుఁ గాదె? కుమారా. 21

నేరిచినవిద్యనారులకు । నేరుప, నదితేటగిల్లి నెగడున్ గద, ప్రా
నీరునుదోఁడుకొలందికిఁ । జేరుసుగ్రొన్నీరు తేటిచెలమఁ; గుమారా. 22

గురుశిక్షితుఁడై నెగడిన । వరవిద్యాయుతుఁడు వచ్చువన్నెకు నెంతేన్,
ధరసానఁదీరికద, భూ । వరమౌళులకెక్కురత్నపఙ్క్తి; కుమారా. 23

కులరూపయౌవనాదులు । గలిగియుం, భాసిలఁడువిద్యగఱవనిమనుజుం,
డిలమోదుగుపువుమాడ్కి । నలరియుఁబూజ్యతకురానియట్లు; కుమారా. 24

ఎవఁడైననేమి? చదివిన । స్తవనీయతకెక్కు, శుకముచారూక్తులునా
ల్గవలీలనేర్చికాదే । యవగీర్ణతకెక్కెఁబత్తులందుఁ? గుమారా. 25

తగుశిక్షలేకబాలుఁడు । నెగడఁడునయసరణి, నెండనెఱపియువడ్లన్
బగటొప్పఁదంచినఁగాగద । యగునోరము తినుటకర్హమగుచుఁ? గుమారా 26

దొరతనముకంటెఁ బ్రాండిరి । వరమునుమీ, విను లేదుస్వాతంత్ర్యమునన్
బొరయుము, బండితుఁడెందును । పురకీకృతగౌరవాప్తి నొప్పుఁ గుమారా. 27

భూషణము నిశికిఁ జంద్రుఁడు, । భూషణ మతివలకు భర్త, భూస్థలికెల్లన్
భూషణము ధారుణీశుఁడు, । భూషణ మెల్లరకు విద్య సుమ్ము కుమారా. 28

తనయునికంటెను మిత్రుఁడు, । తనరోగముకంటె రిపువు, దైవముకంటెన్
ఘనబలము, విద్యకంటెన్ । దనకిల బంధుండు లేఁడు ధాత్రిఁ గుమారా. 29

శ్రుతమిట్లు, లాఁతులవశమగు । పడిమూడియుఁ, బుస్తకస్థవిద్యయు నిక్కం
బ్బతఁడు పరక్రాంతధనము, నీకొఱఁ జేయవిధముం గనఁగు మెప్పుడుఁ గుమారా. 30

చదివియుఁ, బరీక్షదప్పిన । మదివినియుత్సాహపడకు, మాటికిఁ బడియే
కదనావాఁటికినప్పుడు । తిరిగి చరించెదవు బలిమి హెచ్చి; కుమారా. 31

—* కుమారుఁడు. *—

పలువురుమూర్ఖులకంటెను । విలసద్గుణుఁడొక్కసుతుఁడె వెలసినఁజాలున్;
బలుచుక్కలున్న, వెన్నెల । గలదే యొకచంద్రుఁడున్న కరణిఁ గుమారా. 32

విలసద్వివేకసంపద । వెలసినసుతుఁ డన్వయంబు వినుతికిఁ దెచ్చున్,
ఫలయుతము పరిమళంబునఁ । గలతరులఁ దావినించు కరణిఁ గుమారా. 33

రవివలనఁ బవలు వెలుఁగున్, । దొవచెలిచే వెలుఁగు రేయి, సుతధర్మముచే
భువనములు వెలుఁగు, వరగుణుఁ । డవు సుతుచే వెలుఁగు నన్వయంబు; కుమారా. 34

అనయగుణాధముఁ డొక్కఁడు । జనియించి కులంబుఁ జెఱచు, సాలోత్కరము
క్షణమున నించుక పొడమిన । యనలము వనమును దహించునట్లు; కుమారా. 35

—* స్నేహము. *—

మనుజునిగుణములు చక్కఁగఁ । గనుఁగొని సఖ్యంబుఁ బిదపఁ గావింపుము మీ;
కనకమువలెనే యిత్తడి । కనఁబడు నారపెట్టకున్నఁ గరము; కుమారా. 36

లలిఁ బ్రియము పలుకకుండిన । నలుగుదు రో ఘనుఁడ మదిని నలుకక హితమే
పలు తెలుఁగుల బోధించెను । నెలవరి యే పరమహితుఁడు నీకుఁ; గుమారా. 37

ఇల మోసంబున నెందఱు । మెలఁగెదు వారో యెఱింగి మెలఁగఁగ వలయున్,
జలమయము తైనపడియలఁ । గలలోఁతు నెఱింగి దాఁటుకరణిఁ; గుమారా. 38

ఒకఁ బథ్యము నప్రియమును । నగు వాక్యముఁ జెప్పువారు నడివిను వారున్
జగతిన్ దుర్లభు లెప్పుడుఁ । దగు తీపైయున్న యౌషధంబుః కుమారా. 39

వెగటై హితోక్తియునుము । న్నగపడు, నది వెన్క హితమై మదికెక్కున్
అగదముమును కటువైనను । దనుసౌఖ్యంబిడదె గుణముదరః? కుమారా. 40

కలిమిగలవాఁడు చేసిన । చెలులున్ కొలుచెదరె? తలఁపఁ, జెడుకాలమునన్
లలిసీమ నాదవు వారలె । చెలఁగాప్తులు బంధుజనులు క్షితినిఁ; గుమారా. 41

చెలిమి కిమారిముఖంగను గలిగింపను, చంద్రసూర్యను లెక్కడ? యీ
త్పలజలదకేకులెక్కడ? । తెలియ నెలెన్ని యత మైత్రి తెఱఁగుఁ? గుమారా. 42

చెలఁదులతో నీ వాఁటగ । మెలఁగకు, మఱి వారితోడ మేలం జెప్పుమున్
జలువకు. నీకపవాదము । గలుగుటయే గాక, కీడుగలుగుఁ: గుమారా. 43

గానకళానిపుణులైనను । మానితభరతాగమాభిమతలైనను, రో
చానలదాయకు, మద్యము । మానప్రాణములుఁ జెడును మహినిఁ; గుమారా. 44

ఇల సంసర్గము వలనన్ । గలుగు గుణాగుణము, లలరుఁ గలయికఁ దడపల్
తలకెక్కుట, శవమంటిన । యలరులు దూష్యంబులగుట యరయం; గుమారా. 45

ధరశస్త్రపాణులను, ని । ర్ఝరముల, నఖశృంగయుక్త జంతుచయంబున్,
ద్విరసనముల, దుర్జనముల, । పెరవతి నైనమ్మ, కెగ్గు వేమఁ: గుమారా, 46

—* గుణము *—

కులములు మానవకృతములు, । కులభేదము తెల్లవృత్తి గుణసూచకముల్,
కులహైన్యగౌరవంబులఁ । దలఁపక గుణమే గ్రహింపఁ దగును; గుమారా. 47

ధరణిఁగులీనులమనుకొని । పరులను గని, పొంగిపోయి పడకుము, నీలోఁ
బరఁగుసవధిరాదులేకద । పరఁగుచు బరులందు? సమతఁ బడయుము; కుమారా. 48

ఎవఁడైననేమి! బ్రాహ్మణుఁడే । యవుఁగాక! కృతాధ్వరుండె యవుఁగాక! అక,
ర్తవ్యవనీయధర్మమడిగిన, । దవుదవ్వులవానిఁ బాయఁ దగును; గుమారా. 49

తొలుతఁ బనుపడు మగ్గుణ । ములఁ జక్కనదంబుఁ గానీ మును బాలుఁడు భా
సిలుఁడున యాధ్యత, సస్యము । కలుపుఁద్రెంపఁగాని వృష్టిగనదు; కుమారా. 50

ఎవఁడైననేమి? మనుజుఁడు । స్తవనీయుఁడు సుగుణుఁడైన, ధనవృనువంశో
ద్భవమయ్యు, నిర్గుణుండై । యవసరమునకొదవఁగలఁడె! యనుఁగే గుమారా. 51

జగతిగుణులెట్టులున్నఁ । దగ్రాహ్యులు, కంటకాహితత్వమైబురదఁ
బొగడిదురాసదమగుకే । దఁగినిఁ దావిప్రదయగాదె తలఁపఁ గుమారా. 52

ఎట్టిగుణిసేని మెచ్చఁడు । కట్టిఁడి, అవతారఫలితగంధాన్వితమై
పట్టిద్రియయ్యుఁ గేసంపఁగి కట్టా! యలిమాషికేఁబుగాదె? కుమారా. 53

విత్తులగుణుఁడెట్టులున్నఁ । మదరీడఁ దేఁకి త్రిలోధిలుక్న్న!
యూపలంబయ్యుసురత్నం । బురగతవిఖ్యాతియయ్యెనర్ఘ్యఁ; గుమారా. 54

పరువములపదుతిఁ జెడ్డఁ, । సరసాలాపములు విందు సన్నతి, నలుకఁ
బొరపొదుఁ గాల్గొట్టెను! । దరిశేర్పఁ బోఁడెఁ, మాత్రిఁదలఁది! కుమారా. 55

అలఁతికడోకయుతంబై । వలఁతిగ గుణమున్నదాని వలదనకుము, ఓ
డ్డలవెన్నఁడొకదని బాధ్యులఁ బూడ్చెను మతియొక్క వృషమి?ఁ గుమారా. 56

ధరణిఁ బుసుఁబోన్నతగతిఁ । బోరయుట దుర్లభము, పెరుట మొగిమలఁధంబా.
గిరిమీఁదికెక్కఁదగును, । దొరలఁబడఁ బట్టదొక్కక్రుటియఁ; గుమారా. 57

సేవయగుణుఁ గాకలాఁతిని । కనిమనవాఁడు చక్కనదవఁగలఁడే? యూథం
బును గాక పొంచిరమ క' క్లౌవిరనమా మెట్టుదిద్దుకొనును? కుమారా. 58

విత్తము వోయిన, దానిని । గొబ్బునఁ బడయంగఁగలవు; గుణయుక్తంబౌ
వృత్తము వోయిన, దానిని । నెత్తెఱఁగునఁ బడయఁజాల వీవు; కుమారా. 59

జూదంబాడకు, మదిమ । ద్యాదులరుచిఁగొనకు, వీనియలవున విద్యా
మేదురధీధనులెందఱొ । మూదలఁబెంపాఱిచెడిరి ముందు; కుమారా. 60

మదివర్ధము పిగినీరులు । వదలక పఠియింపఫలమె? వర్తనసేయన్
గుదిరిన గరిటకుఁ దెలియునె । సదమల సూపాన్నరుచుల చాదుర్వ? కుమారా. 61

అనుభవహీనుఁడు, లోఁతులు । గనుకష్టము లెఱుఁగఁగలఁడె? కావున నాప్తుల్
జనయిత్రులెఱుఁగుదురుగా । ననుభూతములగునె వంధ్యకవ్వి? కుమారా. 62

సరసులుగాక, రసజ్ఞత । నారయ నెఱుఁగఁగఁగలరె? చెంతనుండియు నంద
ర్దురము తెలుఁగునె కమలో । త్కరమధుమాధురిని? నరులుగాక; కుమారా. 63

జ్ఞానవిహీనుఁడు విద్యా । ధీనుం డైననుగుణైకధీయుతుఁడగునే?
పీనుఁగునలంకరించినఁ । బ్రాణము చేఁబడఁగి పలుకునయ్యె? కుమారా. 64

ఒకరీతినున్నమతి । ప్రకరము లుంచినను తెలుఁగఁగలరవిందో త్తర?
చికిమోకాకొమ్మదక్కఁగఁ । బ్రకటితమగు వాగ్విశేషశక్తిఁ; గుమారా. 65

ధనవిద్యాబలములు, దు । ర్జనులకు మదవాదబాధ లనఁ బీడలగా,
ఘనులకవి దానధన స । జ్జనరక్షలగానుదలఁప జగతిఁ; గుమారా. 66

—* సజ్జనుఁడు. *—

పరదోషము గ్గడింపరు, । పరములు తమకున్న, వానిఁ బ్రమశివివేక
స్ఫురణము నడ్డుకొందురు । ధరణిన్ సజ్జనులు సదిటిఁ దలఁచి; కుమారా. 67

కలిమిగలిగాలఁదిరదఁకువ । మెలఁగుదురిలనుజను లెంతె, మృదుమధురిమయౌ
క్ఫలభరితములై తరువులు । విలసన్నమ్రత వహించు విధినిఁ; గుమారా. 68

కానిపిత్తవినాశము. । రానీ పైపైవిపత్పరంపర, నుదపుఁ
బోనీ మానముఁ బ్రాణము. । సూనృతవాక్యంబు విడువకుము మీ: కుమారా. 69

పరదారయాత్రసమయముగఁ, । బరవస్తువునూపదివమునపగిదిగ. భూస్తో
త్కరమెల్లఁ దనవలెఁగా । నరపెడువాఁడే మహాత్ముఁడవనిఁ: కుమారా. 70

తనుఁబొందుశత్రుఁడైనను । గనుననురాగమునఁ బొదు, కొదుఁగొట్టఁగఁ జేఁ
తనునఱకుమనుజుపైఁదం । దనభూజము సుమ్ము కొన్నతావిఁ: కుమారా. 71

ఇనుమలు పైఁబడుఁగాలందిక । వడిస్మృతిధీయుంచుపాపిలు, స్వస్థముతటముల్
పడివత్పదయుఁగునే? యని । తమువంతించినను మాత్సుఁగాని: కుమారా. 72

విలసత్స్వభావముగుణముకు । ఫలువకుఁగాకవాని క్రౌర్యంబనుఁడుఁ.
దొలఁదుఁగదరాధికోఁచెము । కలిపినఁ? యంగ్లికంపుఁ: కుమారా. 73

ఖలులోకకొందఱుసద్గుణ । విలసమునినింపింప, నకేఁము నిందుచున్నగునే?
యలఁతిగఁజేకులు గ్రోచిన । విలసత్తాణికొలఁదిపనము విలువఁ: కుమారా. 74

మదిఘనులుపకృతిమఱవరు । గన. చిన్నతనానవిడిన క్వచిపవ్వలకై
యొదిగియమృతోపమాంబు । ప్రసమైచను నారికేళము ప్రజకుఁ: కుమారా. 75

స్ఫురదహివిషము క్రోధియుఁ । నపుఁడుగ బ్రతికినను బ్రతుకు, నయుగుణవాధుఁ
బరిపూర్ణము సేసి బ్రతుకుట । గురుపది ఘటియించుపట్టవానిఁ: కుమారా. 76

—* ముగ్ధముఁడు. *—

ఇల ఫణికిఁ బెట్టఁ గ్రూరుఁడు । ఖలుఁడపడిమొట్లన్నఁ. బాము కాటుకుమందుల్
గలవెన్ని యేని గానీ, । ఖలభావము మాన్పఁ గ్రియలు గలవె! కుమారా. 77

తలఁచునదియొకటి, చేయుట । విలసనతతియొక్కటిది, వెడఁగునకెన్నఁ
దలఁపొకటి, మాటయొక్కటి, నలుపుటమఱియొకటి కపటనరుఁనికి: కుమారా. 78

వెలికెంతవటాటోపము|కలిగియుఁగుత్సితుఁడు ప్రకాశుండగునే! 79
పులితోలుఁగప్పినంతనె|పులియగునే గార్దభంబు పుడమిఁ? గుమారా.

వెడఁ గొంతహితము నేరువఁ | బడినను, దనతోంటిగుణముఁ బాయఁడు; పాదిన్
బడఁ దేనెఁ బోసి పెంచిన, | విడుచునె తనచేఁదు నింతవేము? కుమారా. 80

గిరులంతలేసి దొడ్డవి | యరములు తనకున్నఁ గాంచనేరఁడు దుష్టుం
డొరులవి యణుమాత్రంబుల | నరయును బెనుగొండలట్లు; లనుఁగుఁ గుమారా. 81

కుమతికిఁ జేరిచి విద్యా | సముచితుఁ జేసినను విడఁడు సహజోద్ధతిఁ దా,
దమతికిఁ బాలిడి పెంచిన | విమతాహి విషంబు బేలవిడుచుఁ; గుమారా. 82

నర దుష్టుండు విద్యా | పరభూషణుఁడయ్యు వాని వర్జింపఁదగున్,
స్ఫారమణియుత దక్షిణకరముఁగని భీతిఁ దలఁగుకరుచిఁ; గుమారా. 83

అలఁతులని ఖలులఁ బలువురఁ|దిలకింపకుపేక్ష జేసి తెచ్చుకుకీడ
వ్వలఁ; తృణచయమువనగజ్జాల|వలనన్ గలభములు గట్టఁబడవె! కుమారా. 84

పతితుని దగ్గఱఁజేసిన | మతిమంతుని యశము చెడును, మంజుల గంధా
న్వితచందనంబు నసువా | స్రుత విషసౌరభముఁ బాయుపగిదిఁ; గుమారా. 85

విగతాంతికంబులు మనుజుఁడు | తెగఁజదివిన ఫలమె! యట్లు ధీరత పత్రిం
బుఁగవలె, పటుగాఁ దుండిన, | జగతిన్ దా వంచకుఁడుగఁ జనును; గుమారా. 86

విమలమతి గాని మానవు | సమధికశాస్త్రములు దేర్పఁజాలవు, గ్రుడ్డిన్
సముచితదృక్కులఁ జేయునె | యమలాదర్శనము లెన్నియైనఁ? గుమారా. 87

కృతి మధముఁడు మతిమంతుచేన్,| గృతమొలుఁగును మధ్యముండు, గృతమందకయే
హితముత్తముండొనర్చును,| కృతమందియుఁ గుమతి సేయుఁ గీడుఁ; గుమారా. 88

కులధనవిద్యాసంపద|గలవారిన్ జూచి ఖలులు గాఢరికర్మా
కులుల గుట సహజ, మిల మద|కలములఁ గని శునులు మొఱుఁగుఁగాదె; కుమారా. 89

వయసువిధిఁగాక మూర్ఖుఁడు । సరసోక్తిగా జెప్పఁబడదు, చల్లనినీళ్ళన్
బోరియుంబఁ గట్టి తనపంకరఁ బాయునె? వహ్నివలనఁగాక; కుమారా। 90

చలువకుపాలం బెన్నఁడుఁ; గలిపినచోదాని దినముఁ జలువుదువాసెఁ;
దొలిజాక్కనాఁడు దొంగిలి । ఖలుఁడవడ తనవృత్తిగాఁగఁ గనఁడె? కుమారా. 91

ధర గలరెవ్వారైనన్ । బరపీడదొలంగిమనుట భాగ్యంబు, ఘనుల్
చిరకాలమున్న ఫలమే! నరులెల్లనరోసి తిట్టవలదా; కుమారా. 92

జ్ఞానంబుదక్క పశువులకు । మానవులకునెల్ల క్రియలు మహిఁదుల్యములై
కానఁబడు, నింత విగతి । జ్ఞానుండు ద్విపాదపశువుగాఁడె? కుమారా. 93

—* కోపము. *—

కోపము తాపముఁ జేయుచును । దాపము ఘోరంబుఁ బవిఁదారించివిధన్
పాపమునఁ ద్రోయుఁ, గావునఁ । గోపము వలదది విక్రుప్తగుణము; కుమారా॥ 94

తిట్టినఁ, దిట్టకయుండినఁ । బుట్టదు కలహంబు ; విద్యాపుడలవడినన్
బెట్టుగ నుండున్నుబడకలు । పెట్టనిచో నుండు బెట్టు పేరిఁ? కుమారా। 95

అలిగినను బుధులుచల్లవిఁ । బలుకులఁ గాంతింతురప్పుడె ; పాల్పొంగినచో
జలమున్ని చల్లఁ బొంటనె । కలఁగక యుపి యట్టి మనివిఁ గుఁగాడె ; కుమారా। 96

కడు పాంత్యపోష్టుఁ జెన్నే । సుదివిన, పదుగక ఖలుండు సూర్ఖుఁడును ఘనుల్
పడితేఁగుఁ; ద్రాఁగుసూనియఁ । బదనిర్పులఁ గంగ దుండుఁ బ్రబలి ; కుమారా। 97

—* భూతదయ. *—

విను ప్రాణులుం దుదిలో । వన రెదుర, యటులనీవు పరుల మదూలన్
వసరరె ధనిలోవారలు ?। కనుగాన నీవ రెనె పయలఁ గనుము; కుమారా॥ 98

ఘనత ప్రతిభలఁ గలిగిన। పెను గాయమ్ములార్పవచ్చు, బెడిదపు మడులన్
దనికి వచన మన సేర్పదు। ప్రణమార్పఁగ వలను పడదు వసుధఁ; కుమారా। 99

ఓరి సర్వభూతదయకున్। బురవాక్యాచరణమునకు నీడగు వినుత
ప్రతి యెందు లేదు, కావున। సతతము మస్తింపుమీవిఁ జక్కఁగ; కుమారా॥ 100

దేవేంద్రపదము రానీ, । భావజు ఘనమాయ రంభ పైకొనఁ బడనీ,
గావింపకు పరుష వచనము, । నీ వెప్పుడు భూతదయను వెరవు; కుమారా। 101

దాతరఁ జన్నమానవవి । దోరులఁ బ్రాణంబుఁ దీయబోకు, కటా! యా
రీతిన్ మనలను జంపిన । నేతియన పైఁ కుమివర యొందు; కుమారా॥ 102

సవనచ్ఛలమున ఁ బ్రాణుల । భువి పెక్కు చంపుఁడలఁ తుపుణ్యంబనుచున్ :
దురితవృత్తి మిషాకృతి । వరిరళదయమును వఁగలదె యవని? కుమారా। 103

ఎదిపములు నీకొనర్చిన, । పొదక ప్రియము వహిల్లు నితరులకది నీ
హావదింపకు మెన్నఁటికిన్, । ఇదియే ధర్మైకమార్గ మెందుఁ; కుమారా॥ 104

పరికింపవెన్న తృదిలము । ధర, సద్వృదిమృదిలతరము, తనకాపమువన్
గరఁగుఁగద వెన్న, సద్వృది । కరఁగును పరతాపమునకుఁ గరము; కుమారా। 105

పరహితవదము ఘనమనియున్ । పరహితకరణంబు పుణ్యపథమనియును వసుం
ధర వెలుఁగు మఖిల శాస్త్ర । భ్యరహారాంతార్థమిదియె తెలుపఁ; కుమారా॥ 106

—* పశ్చాత్తాపము. *—

పారపడి యుగ్గి తాకరి । జెరపినఁ, గదుపగఁ దివాని జెతఁ జేర్పఁగనీ
మరవుము మీ యను తాపముఁ । గారయని మానవుఁడు పశువు పుణమిఁ; కుమారా॥ 107

—* మితము. *—

మితహితకరమది మీఁదట । నతిపానిమఁ బిల్లుఁ, గొలఁదివన్నముఁ దినినన్
ధృతము సుఁదము వాభోజ్యమె । యతిరిక్తంబైన హాని కగును; కుమారా। 108

వప్పుబడియుండేఁగి, తప్పున । వెచ్చించినవిద్య కాఁదు విత్తేశుఁడనున్,
మెచ్చఁగ వ్యయ మొనరించిన । విద్యకుఁ బాల్పడును విత్తవిభుఁడుఁ; గుమారా। 109

—* తృప్తి. *—

ధనికులఁగని సంపదలే । దని యెవ్వఁడుఁ జింతపడకు, మనమిని నీకం
టెను లేమిఁ గలఁగు వారలఁ । గని, తృప్తి వహించి, బ్రతుకు గాంచు; కుమారా। 110

ఇలఁ బేదవడియు మదిలోఁ । గలఁకవలేకున్నవాఁడె కడుసుఖి, ద్రవ్యా
దుల వాంఛి విభవ మొందెడు । కలవాఁడు గనుఁగొనే మనమ్ము ఖిన్నుఁ డగుఁ; కుమారా। 111

తినఁ గొలఁదియొ యింతో యంత్రే, । మనుజుండాసింపఁదగును, మతిఁ గోరినప
చ్చునె? పసఁటిజలధిముంచినఁ । బసఁ బెడు కాకెట్టు పెట్టుఁ? కుమారా। 112

—* వినయము. *—

బలహీనుఁ డయ్యు వినయము । గలిగినవాఁడరుఁదు పెంపుగాంచును, ప్రైపై
దళ్ళఁ బావిపై టెమురవఁబడకఁ । దలఁ ద్రావి లిచి ప్రవ్వ బ్రతుకుఁ దడవృఁ; కుమారా। 113

బలవంతుఁడయ్యు వినయము । గలుగనివాఁడరుఁదు కీడు గాంచును, నిట్రన్
నిలుచు పెనుద్రూఁకు కటచ్చి । లలవయముననొ గ్రుహూలు సరకిఁ; కుమారా। 114

—* ఉద్యోగము. *—

పనియొనరింపక దైవం బును జేసెదుఁ వరుఁడు ఫలముఁ గొందురొ? యనుచున్
గని విత్తి తగినకృషిసే । యని వాఁడుఁ జాలపెట్టుకుండునే? ననుఁగుఁ గుమారా॥ 115

దైవోపపత్తి తనకున్ । గావలెనని వేఁడివేచి, కార్యోద్యమమున్,
గావింపకూరక లుండు । వాఁడిఁక దెదుఫలముఁ గనఁగ నగుఁనుధఁ; కుమారా। 116

ఇల దైవపౌరుషంబులఁ । దలఁగా ధరియుంచుఁ డొంచి తోడరివశ్యానికన్
బొలఁగక కృతకార్యుండై । ఫలమును దానను భవించి బ్రతుకుఁ; గుమారా॥ 117

పౌరుషము దైవంబునుఁ । నేరిమిఁదోడ్పడినఁ గాని, యుద్యతి కెక్కన్
నేర, దెపుడొంటిచక్రము।చే రథమొంటరిగ సాగ శక్తిది? కుమారా! 118

ఫలమగుట, కాయయగుటయుఁ । దెలియంగ దైవికంబు, ధీరుఁడు దానిన్
దలఁపిపెయ్యుఁదనయత్నము మానఁడాఁ । ఇలఁ బరమానందు రతగిన సరణిఁ; కుమారా 119

జతనమునఁ గార్యమగునని । మితిమీఱి చెడుచెలసమునకు మేకొనరెవ్వరున్;
తతపౌరుషంబువయ్యున్ । క్షితిభృత్తె మెత్తఁగలవు వేరి? కుమారా॥ 120

—* ధనము. *—

కలవాఁడు కులీనుఁ, డందము।గలవాఁడు, శూరుఁడు, లోకగణనీయుఁడు, ధీ
గలవాఁడు, ధన్యుఁ, డార్యుఁడు, ।కలిమిని గలుగనిగుణాళి గలదే! కుమారా! 121

ధనమున్నఁ జెలులు బాంధవ జనములెగా కెల్లరాప్త జనములె భువిలో,
ధనహీనుఁడాయె నెవ్వరు। ధనమూలము సకలజగము, తలఁపఁ; కుమారా॥ 122

ధనమున ధర్మము చేయుచు, ధనమున సత్కీర్తులు దలకూడు ధరన్,
ధనమున సద్వినియోగా। స్థితి విహమాన్ బరముఁగెల్లఁ జేర్తుఁ; కుమారా! 123

ధనముఖిలశ్రీపంబని। యనయము గిలిన్ బడయ చెప్పుడది యెప్పుడితమై
తనరిన మూలమట్టఁగఁ। బొనరించున్ పంక హాని యొందు; కుమారా! 124

సిరియున్న వస్తువెల్లరు, ।సిరిచెడ రారెవరుఁ; గంటె చీమలు దినఁ జ
క్కెరయున్న మూఁగు, లేమిన్ ।బరిగొను నే యాఁకెతోఁటిదగిడఁ? కుమారా॥ 125

—* జీవనము *—

తలిదండ్రులు గడియించిన । కలిమికి నాశంబు కల్గు కలిగినఁ గలుగున్,
దలఁపున నలినతుల్కి।యలపున నార్జించి బ్రదుకుమనవిఁ; కుమారా! 126

మా తాతతండ్రు లెంతో । యాతతధీ గాత్రవృత్తులని యుడుగర్వో
ద్రేకుఁడవుగాక, ఖ్యాతిగ । నీతిగ గష్టించి బ్రతుకు నేఁడు; కుమారా। 127

ధరణీసురులు జనగా వి । గురువమువడకీవు, దేహకష్టంబునకో
వరబుద్ధిబలిమినో మను । సారిదిగ, విచ్ఛిన్నవృత్తిఁ బోరకు; కుమారా 128

ఇల శైశవజీవనంబులొక । కులవృత్తిఁ గదలించి పూనుకోకుము, గతదృ
క్కృలహీన దీన పంగ్వా । దులకది చెల్లినను లేదు దోసఁగు; కుమారా। 129

స్త్రీయాదిదుష్ప్రవృత్తులఁ । జేయక జీవనము, నీతిచే నేరుపరయు
జేయుము, జాతపుదోషం । బేయదియును నిన్నుఁ బొరయ దెపుడుఁ; కుమారా। 130

కరచరణాదులు బుద్ధిగ । బరమేశ్వరుఁ డిచ్చె నీకుఁ బాటుపడంగా,
నారులపయిం బడి బ్రతుకక । పరువుగ నీయంత నీవు బ్రతుకుము; కుమారా। 131

ఇల బరువు మోయుటాదిగఁ । గలవెన్నో బ్రతుకువిధులు గాని, లసద్ధీ
బలమున జీవించుటయే । తెలియఁగఁ గడుమంచి బ్రతుకు తెఱఁగు; కుమారా। 132

ధరఁ గృషి వాణిజ్యాదులఁ । గరవిద్యలు పెక్కు లుండఁ, గానక నీవో
క్కరి సేవ బ్రతుకఁ బూనుట । కరము విహీన ప్రవృత్తి గాదె? కుమారా। 133

కలదన్నదాద జీవన । మిల, దానగ వేన వేల మూసరా నున్నగ
వలదన్నఁ జేకయ్యది, రో । తలఁదులు మనుహీనవృత్తి విధము; కుమారా। 134

—* దాంపత్యము *—

తన బ్రదిమి వద్దు దుస్తరుని । ధనము గడియింపఁదగుదు, దనభృతి నేఁడే
యని తాసత్వాత్రలకుగ । ధనమీఁదగుఁ బాధుకింపఁదగుదు; కుమారా। 135

ధనికుండి దుటొక రుండూ ప । పనిగాదు కలంటు, తేమి బాములఁ బడుచుగ
దనకున్న కొలఁది కిచ్చుచు । మనుజుఁడుపో దానశాలియు హీనిఁ; కుమారా। 136

అనయముగలిఁబడయుధనముల్ । దేవబ్రాహ్మణులకుఁగఁబంచిపెట్టినఫలమే।
స్వనయముధనంబునఁగూర్చిన । తృణమునఁద్రుణమిమ్ము, మేలుఁదెచ్చుఁ ; కుమారా। 137

ధనమున్నకాలఁదీరనుధన। మును దానముఁజేయుము, మట్టు పావనింపనిచో
వనపూర్ణతటాకము వ।చ్చినవడువున ధనము రిత్తచెందుఁ ; కుమారా। 138

తనిదీరననుభవింపుము, । ఘనముగ సత్పాత్రములను గలిగినకాలంబున్,।
ఘనవాతలులిరిదీపిక । యనువునసిరియెవ్వకేమియగునో ! కుమారా। 139

తినకాలుగడించిన। ధనము వృథాచెడును ; మఱి పదారినిసీర్ష్యన్
జనసీక, చేలకీకయ,।నిలిచినఁ; తెలుపనియట్టునిలచుఁ? కుమారా. 140

కానుంగుడుపక దీనుల।కీన్నొల్లక ధనముఁగూర్చు హీనుఁడు, చూడన్
తేనెలఁగట్టిన బొమ్మయ।కాని తదన్యంబుగాఁడుగదర; కుమారా. 141

ధర విప్రుఁ వనియు విప్రు।తరుఁడనియును నన్నమిడదు తతి కెంచకుమీ,
పరికింపఁగ వాఁకలి యె। ల్లరకున్ సమమంచు మదిఁదలంపు ; కుమారా। 142

ఘనసంతర్పణమని వెస । ధనికులసోమరులకుత్తిఁ దనుపుటకంటెన్।
దనవికనంబలి గ్రుడ్డికి । గొడ్డుటికిఁబోయుంగవంచెదుకిత్తుఁ? కుమారా। 143

కడుపేద, వాఁడనువాఁడని । కడుఁబ్రీతిభుజించి తృప్తిఁగనుఁ; గడుపారన్
గుడిచినవానికిఁబెట్టిన, । నాదలికిఁదెచ్చుఁగద వేగ నోగుఁ; కుమారా। 144

దారిద్ర్యార్తుని కన్నము । ధారుణినిడ ఫలముఁ గాక, ధనవంతునకున్
శేముషినిచ్చినవమృతగు, । వారిధిపైవానగురియు పగిదిఁ ; కుమారా। 145

ధరణిన్ శాస్త్రాపాత్రతఁ ।బరికించియొసంగుటుచితపద్ధతి, యదియే
పరఁగఁగ దానసమాహిత । పరమార్గము, దానివిడువవలదు ; కుమారా। 146

మునుపటి చంద్రుఁడింద్రుం । దని వెస నీకిచ్చకంబు లాడెడువారిన్
వినవలదు, స్వార్థపరులా । జనములు ధనదర్పహారణచణులు ; కుమారా। 147

తెలిదారత క్షీదపడియును । మలవేడు నిజదానగుణము, మాటికినిత్యం
బులభిగ్నియై ఫలితగియు నెవ్వుడే । దలుగునె గంధంపుఁజెక్క తావిఁ! కుమారా॥ 148

మెచ్చునతెప్పుడుఁ బెట్టకు, । హెచ్చుగనీకొలఁదిమించియిడకెవ్వరికిన్,
ఇచ్చితివని చెప్పకు, మది । హెచ్చిల్లకుమిచ్చియీవినీవు; కుమారా॥ 149

—* కాలము *—

దినదినమును మనయాయువు । ఘనరయమునఁ దఱుఁగుఁగానఁ గాలంబు వృథా
చననీక చేయవలసిన । పనులను వపువపుడె చేయవలయుఁ; గుమారా॥ 150

అనుకొనినతతికి సరిగాఁ । బనిబూనక యున్నఁ గార్య భంగంబగు; చే
సినతతికి వానలేమిని । వినయుఁగదా సస్యములకు నెగ్గు; కుమారా॥ 151

సమయోచితవృత్తిని మే । లమరును లేకున్న సౌఖ్యమబ్బదు, చలికా
లమునను వలిపంబులు గ్రీష్మమునను దుప్పట్లు హితమె మనకుఁ? కుమారా. 152

పున్నటివలెనేఁ యుండదు, । క్రన్నన దినదినముఁ గ్రొత్తగాఁబలుమార్పుల్
వన్నగవచ్చును, గాలా । త్పన్నస్థితులెల్లఁ గనదువుధాత్రిఁ; కుమారా॥ 153

గతకాలదేశహితసం । గతులిప్పుడు కొన్నియింపుగావ, దివిజమే;
హితముగు నా యిపుడు మనకు । స్థితగతి సన్యాబు తోఁటకీలెఁ? కుమారా॥ 154

—* సుఖదుఃఖములు. *—

కొన్నాళ్లు దుఃఖమావలఁ । గొన్నాళ్లు సుఖంబు జంతుకోటికి సహజో
త్పన్నములై చనుఁ, జీఁకటి । వెన్నెలలో వచ్చురీతి, వినుము; కుమారా॥ 155

ఇరుములుగుడిచిన వెలుఁగం । బరుసుఖమావిర్దద; వెంట బడలిన పిదపన్
గరువాయినించుఁగాదే । వడదేరిచి నీడ శీతవారిః కుమారా॥ 156

సిలుగులఁ బడియుఁ దా ధీరుఁడు।గలఁగక ధైర్యాన్వధరించు; ఘనమకరతిమిం
గిలగోత్రగర్భమయ్యున్।దొలఁగునె గాంభీర్యమబ్ధితో నేఁకి? కుమారా। 157

అలమందు కష్టసుఖంబులఁ।గలఁగును గదు నుబ్బు, వికృతిఁ బొందఁడు; తా
నలనిండి యుండ పొందును।గాల, నంబుధియొక్కరీతిఁగ నలుఁ; కుమారా। 158

—* బుద్ధిబలము *—

ధర నల్పబలుఁడు వెరవరి। హరికరులన్ బట్టుఁ, గొట్టునద్రుల, బంధిం
ద్వరపడువు పెద్దులేః యు,। పరికింపఁగ బుద్ధిబలమె బలము; కుమారా॥ 159

తనుబలముకంటెనరయఁగ। ఘనమును మీక్షీబలంబు, కాలువదాఁటన్
దనుశక్తిలేవిమనుజుఁడు।వనసిధిదాఁటుఁగదనౌకవలనఁ; కుమారా। 160

—* పరోపకారము. *—

తనపొట్టకొఱకుబ్రతికెను।మనుజుఁడు పశుపక్షులట్లె, మహితాత్ములకుఁగా
మనువరుఁడుచచ్చియును దా।వినుతిన్ మృతజీవిగాఁగ వెలయుఁ; కుమారా। 161

వెలయఁగఁ బరోపకారము।సేలుపని వరుఁడున్న నేమి,చనెనేమి, ధరా
స్థలిరాలుబండలుండవె?। ఫలమేయొక్కరికి వానివలనఁ? కుమారా। 162

కరమీవి, శ్రుతులు శ్రవసులమ,।నిరవుగ దేహము పరోపకృతి భూషితమై
పరఁగును, గంకణకుండల।వరగంధాదులను గాదు వసుధఁ కుమారా॥ 163

బడలియు సజ్జనులుపకృతి।విడువరు, చెరకుండకోర్చి పృష్టిన్ బడియున్
గడు నాశ్రితులకుఁ బంచఁగ।విడిచిన దినఁ బండ్లనొసఁగువిధము; కుమారా॥ 164

—* ఐకమత్యము. *—

బలములమి యైకమత్యము,। కలయికవిడి మనుజులంట కడుబలహీనం
బిలనొక్కకట్టె విఱువఁగ। కులభంబటు మోపువిఱువ సులుపె? కుమారా॥ 165

వలుగురుగుమిగొని యొంతటి। కెలసమున్నేఁ జేయఁగలరు ; క్రిములయ్యుఁ జెదల్
కలయిక్కఁ బెట్టినపుట్టలఁ। దిలకింపుమి గుట్టలట్లు దినముఁ ; గుమారా 166

అలఁతులెయయ్యుఁ బెక్కురు। గలసిన, సంఘంబు కార్య గర్యత కెక్కున్
సెలయేర్ వాఁగులు వంకలు। గలసికదా పాఱు నేఱు గాఁగఁ ; గుమారా 167

— * ఈర్ష్య. * —

ధరనీర్ష్యాళుల చిత్తవి। కారులగుణోత్కరము దోఁచ దొకయింతయుఁ జ
క్కెరతీపి పైత్యరోగా। తురునకు రుచియింపనట్టులో ? పరి ; కుమారా॥ 168

* ఆరోగ్యము. *

ధారుణిభాగ్యముకంటెను । నారోగ్యము లెస్స, నిత్యైశ్వర్యములన్
దేరియు రోగి సుఖించునె ! । యారోగ్యాభ్యుందుగాక ; యనుఁగుఁగుమారా॥ 169

మలమను దినంబు వెడలక । నిలచినఁ, జెగులొందు నొడలు ; నీగృహము ట్టి
లరిశుద్ధి సేయకుండినఁ, । బలు వ్యాధులకున్కి యగుచుఁ బరఁగుఁ ; గుమారా। 170

మలమూత్రమ్ముల కల్య। మూత్రం ర క్తశిరోజములను బుస్టల నుమిత్రన్
జలములవిడువకు, దానన్ । గలువం జెంతయును నీకుఁ గీడుగుఁ ; గుమారా॥ 171

ఘుఱికిసన దినము స్నానముఁ, । దళితో భోజనము నిదురఁ, దనుసంశ్రమమున్
చెలిసం పుమనుజాఁ డొందున్ । వఱలు సదారోగ్యభాగ్య పసలిఁ ; గుమారా। 172

— * దేహపరిశ్రమము. * —

కాయపరిశ్రమమును, శా। రీరయోగముద్భుకుండ, ననవరతంబున్
జేయుము, దీనను గదు నీ। కాయుర్వృద్ధియును బలంబు వగును ; గుమారా। 173

పెదదునను మేధపాదలున్, । గదుకొని వ్యాయామమునను గాయం బెదుగున్,
పదముల మీద స్తనవులు పదిలపడన్ దలఁచి పాటుపదుము ; గుమారా। 174

కాయపరిశ్రమ మెంతయుఁ । జేయక, మేఁ పన్ను నెపుడుఁ జింతిలఁ గ్రుయ్యం
జేయుట రోగప్రదమును । నాయుస్సంక్షయకరంబు నగును ; కుమారా॥ 175

ఇలఁ గలిమిఁ గంటెఁ గాయక । బలమధికము : పెక్కు రర్థవంతులు కడు దు
ర్బలులై వసింపఁ జేదలు । బలయుతులై యొందుచున్నవారు ! కుమారా॥ 176

లేని మపుప్పాఁటలు కూర్పని, । తనువింతకదల్ప కొందిమఁదరి శయ్యలపై
వనయమ్ముఁ బరుండు మనుజుం । డనుగత బహుదీర్ఘరోగుఁ డగును ; కుమారా॥ 177

తనువున్న చెల్లసిరులఁ । గనుఁ గొందువు, కీర్తినింపఁ గలుగుదువిలలోఁ,
దనువెపుడు రక్షణీయము, । తను వాద్యము సకలధర్మతతులకుఁ ; కుమారా॥ 178

ధనమొక్కఁ డెరుఁడల్లఁగినఁ, । బను పడిమన వచ్చు వంగబలమున మహిలోఁ,
దనువునబలమింకిన వో । ధనమున్నను మనుట దుఃఖతరము ; కుమారా॥ 179

తులువల చెలిమిని యౌవన । బలమును వచ్చించు నరుఁడు పయిపయి రుజలన్
గలఁగి, జరరాకమున్నె । బలమఱి క్షీణించు వెతలఁ బడలి ; కుమారా॥ 180

—* మతము *—

ఇల పైఁబురాణగాథలు । గలవన్నో, యప్పుడు దేశకాలోచితమై
విలసద్ధిత యుతంబై । చెలఁగెడువానిని గ్రహింపఁ జెల్లుఁ ; కుమారా॥ 181

ధర మతములెల్లఁ బరమే । శ్వర దివ్యమహాగుణానుభవదర్శకముల్
పారివిదిలో నెపుడి హెచ్చని । యరయక నీమతము విడకు ; మనుఁగుఁ గుమారా॥ 182

హితము గనుగొనరిక గౌరవము । హితమొకరికిఁ జెప్పి, యన్నియొల్ల మతంబుల్
క్షితి వారి వారికి హితములు, । మఱి నెన్నఁడు దూఱఁ గోరుల మతముఁ ; కుమారా॥ 183

కలవు మతవిధులు పెక్కులు, । సలుపుము సలుపకుము వాని, సత్యాహింసా
ది లసద్గుణములవిడువకు । మిల నెందును మూల్యతరములివ్వి ; కుమారా॥ 184

గతపక్షపాతమై జనహితమై న్యాయ్యంబయి యొప్పుచు వెసఁ గను వాక్య
ప్రతతిఁ గొనుము తదన్యము శ్రుతికథితమయేని వదలఁ ద్రోయుము ; కుమారా! 185

శైవంబో వైష్ణవంబో భావింపమతాంతరంబో పగలిడియన్యో
న్యావృతమై త్రిక మనుటయె దైవావేదితమతంబు ధరణిఁ ; కుమారా 186

—* స్వాభిమానము *—

కులవిద్యాధనబలములు ఫలుల కుదుర్చెడి మదము పెంపుఁ గావించుఁ గరం
బిల సజ్జనులకవియే కలిగించును దిన్నఁదనము ఘనతఁ ; కుమారా! 187

కులహీనుండో, ధనహీనుండో, కలవాఁడో, లేనివాఁడో, కండువాఁడో, వ్యర్థో,
తెలిపెడిది గౌరవాస్పదమైనను [illegible] యభిమానము [illegible]; కుమారా! 188

మన పూర్వులు సకలజ్ఞులు మన మెఱుఁగని విద్యగలదె మహి ననిగర్వం
బును బనక, క్రొత్త కొక్కటి దనరానిన నేర్చుకొనుము దాని ; కుమారా! 189

నీదేశము పరదేశము యేమైనను నేమి? గౌరవ్యమందేనున్నన్
గాదనక కొనుము, దానన్ బోధకజనతను ఖండించుపాడఁ ; కుమారా! 190

మనపెద్దలు గమియించిన మనుపటినఁ మేలుగాంచు భువినని మదిలో
ననుకొనక, కాలభేదముఁ గని గుణము గ్రహించి ప్రబలుకుఁ గాంచు ; కుమారా! 191

—* రాజభక్తి *—

పరయుగసమదైవచింతన పరమార్థరముగాట్లో పరఁగునన్నట్టే
ధరనైహికసుఖవృత్తికి ధరణీపతిశాసనంబుఁ దాల్పఁ ; కుమారా! 192

కులభేదము మతభేదముఁ దలఁపక యందఱిని సమతఁ దగఁ గనుచు ధరా
స్థలినేలెడు మన ప్రభునకు నలరిక్కృతజ్ఞతఁ మెలఁగు మనుఁగుఁ గుమారా! 193

[illegible] మన దేశము పడిన వెతలు మాపినవాఁడు. మన
దేశము వఁగలిగిన సుఖములఁ గని మెలఁగుము రాజభక్తిఁ గల్గి ; కుమారా! 194

ఘనము, గులగౌరవమునఁ జెల్లినవారుండినవారు, నేఁడు తగఁ బ్రబలమతిగా
దనరారవేలు కులినలు విస్మరింపరు, వారిబోధ వినరు ; కుమారా 195

కులమతహీనంబరులలో చ్చుగాఁ దలఁచెదవేని నీ వైరాగ్యతంత్రాధికతన్
వెలసిననేమి యొనర్తువా ? కులభేదంబుడిగి పదవిఁ గోరు ; కుమారా। 196

కులమతభేదాదులచేఁ గలఁగెదు మనమేలుబడిని గాంచుట శ్రేయం
ఖలబద్ధపమందుపలవ దలఁచు కరణి వారి స్వభోజనంబు ; కుమారా। 197

పలుపురుగల మనయింటన్ గలవెన్నో లోఁతలింకఁ గదువి స్తృతమై
వెలపెడి యేల్పడినుండవె! వలదేలిక మాట, హానివచ్చుఁ ; కుమారా। 198

ఏలుబడిఁ దప్పులుండిన నోలి సహింపు, ఘూపుఁడోగిఁ బాపుము, నీ
వాలీలఁ జేయ కేలిక పాలనము దిట్టహానివచ్చుఁ ; కుమారా। 199

—* కీర్తి *—

చలములు ప్రాణములు, చలాచలములు ధనవిభవదారతనయాదులు, స
చలము సమస్తంబును నిశ్చలముసుమీ కీర్తి యొకఁడు జగతిఁ ; కుమారా। 200

జనియింతురు మరణింతురు జనులిది స్వాభావికంబు, జగమునఁ గీర్తిన్
గనిచినవాఁడే శాశ్వత తనుఁడై మృతజీవి గాఁగఁ దలరుఁ ; కుమారా॥ 201

—* మఱికొన్ని నీతులు. *—

తగునుపకరణంబులు లేక గినే ఘనకార్యమేని నొనరుపం దరమే ?
తగనీరు నివ్వ లేకయ పొగబండి నడుపు టెట్టు పుడమిఁ ? కుమారా। 202

తనయొవ్వఁ దప్పు మన్నజుఁడు గనుఁగొనలేఁడొరులవలన గాని ; నిజాస్యం
బును జూచుకొను టెయ్యంటటి ఘనుఁడును నద్దంబు వలన గాని ? కుమారా॥ 203

[illegible]టించుఁ గావించిన నేరము పేక్ష సేయఁ జెలోవగూడుఁ గా ;
[illegible]ఁ బుట్టినదని గుర్తున నుంచక యున్నఁ గీడు వాయుఁ; కుమారా॥ 204

[illegible]లు మార్గమున నే కడు మెత్తు గుణ మొకింత గైకొన, కీఁగల్
[illegible]గన వనలాంగము విడి వడిగొని పుందున్న కడ వెవ్రాలుఁ ; కుమారా. 205

[illegible]తము ననీ చూడయ్యా గుణగుణము ననరుఁడు కీర్తిగాంచును ; వృకసం
[illegible]తంబయ్యును కస్తూరి కనదెఱ గల్కీర్తిఁ బావికతనఁ? కుమారా॥ 206

[illegible]జాండయ్యును మనుజుఁడు వెలయఁడు గుణహీనుఁడైన ; విమలాద్రుల పైఁ
[illegible]లిగియు విర్షురతోయము మలినంబై మాన్యమగును మహిని ; కుమారా। 207

[illegible]రూ పెఱుఁగక మూర్ఖుం డిల భ్రాంతిక లాగ్నిహానికిరవా, దివ్వెన్
[illegible]లికించి మిడుత నిప్పని యలుకక వెసవచ్చి తెగ్గునట్లు ; కుమారా। 208

తనకలిమి వనమునఁ దనునఁడు తనములుఁ గుణాశేకసేవి దనవిరుల గుణం
[illegible]వర గలిగించు ; నీటికి దనరింపదె పాలు తెలుపు దనముఁ? కుమారా॥ 209

సోదరుల యావనధనముగా బచలించుచు, విద్య జేతి, బ్రదికెదు తెంగుగా
[illegible]దకిగాని, ధనవలఁ బడినను పసమందిన ఖాతి నరులఁ బడయరు; కుమారా. 210

విరచుఁడున వకవితామృత గరిమము మనను వెన్నఁడేని గానంగలఁడే?
సురుచిరముల యుజసారధ సరసతభర మెట్లు తెలియఁడాలుఁ గుమారా॥ 211

వినయనయాదిగుణాదరృనమునఁగఁ " కుమారనీతిరత్నావళి " న
[illegible]కోటపార్ధసారధి పానరించె భవద్ధితైకబుద్ధిఁ గుమారా. 212

10361